

Stoornis in taalontwikkeling

eerder herkennen kan!

Een taalontwikkelingstoornis (TOS) is een ernstige belemmering voor de ontwikkeling van een kind. Helaas wordt een stoornis op dit vlak vaak pas laat gesignaleerd. Vroege herkenning is juist belangrijk om tijdig met een passende interventie te kunnen starten. Recent onderzoek biedt hiertoe concrete aangrijpingspunten.

Babette Diepeveen

Veel van de opvoeding en het leren gaat via taal. Het hebben van TOS is dan ook een forse handicap bij het opgroeien. De meeste kinderen gaan rond hun tweede jaar twee woordzinnnetjes zeggen en vanaf de leeftijd van vier jaar kunnen ze al hele verhalen vertellen, echter dit geldt niet voor alle kinderen.

Er kan ook sprake zijn van een vertraagde of gestoorde taalontwikkeling. Soms is daarvoor een duidelijke aanwijsbare oorzaak, soms ook niet. In dat laatste geval noemen we dit een taalontwikkelingsstoornis. Maar liefst 7% van de kinderen heeft deze stoornis. Daarmee is het de meest voorkomende ontwikkelingsstoornis.

Toch blijkt in de praktijk dat veel kinderen met TOS niet of laat worden herkend. Dit is vervelend voor ouders, begeleiders in de kinderopvang of het onderwijs, maar vooral voor deze kinderen. Als bekend is dat een kind TOS heeft, kunnen ouders en medeopvoeders hun verwachtingen en benadering aanpassen.

Tabel 1. Percentages minscores op taalitem/mijlpaal

Leeftijd (mnd)	Taalitem/mijlpaal	Speciaal onderwijs (TOS) % min	Regulier onderwijs % min
15	Zegt twee geluidswaarden met begrip		23
15	Begrijpt enkele dagelijks gebruikte zinnen	3	3
18	Zegt drie 'woorden'	46	12
18	Begrijpt spelopdrachtjes	12	1
24	Zegt 'zinnen' van twee woorden	73	12
24	Wijst zes lichaamsdelen van pop aan	39	5
30	Noemt zichzelf bij eigen naam of ik	53	2
30	Wijst vijf plaatjes aan in boek	36	1

Bovendien kan dan ook tijdig worden gestart met aangepaste interventies. Voor mijn promotie heb ik onderzocht hoe kinderen met TOS eerder herkend kunnen worden¹.

Beheersen taalitems

Kinderen worden geplaatst op een school voor speciaal onderwijs cluster 2 als er sprake is van zodanig ernstige TOS dat het volgen van regulier basisonderwijs niet goed gaat. In het onderzoek zijn kinderen op een dergelijke school van wie vaststond dat ze TOS hebben, vergeleken met leeftijdgenootjes op een school voor regulier basisonderwijs. In het onderzoek werd elk kind op de speciaal onderwijsschool gekoppeld aan een kind van het regulier onderwijs met hetzelfde geslacht en dezelfde geboortedatum.

Van al deze kinderen werd het jeugdgezondheidszorgdossier van het consultatiebureau opgezocht. Op het consultatiebureau wordt onder meer de ontwikkeling van een kind gevolgd aan de hand van de items

van het ontwikkelingsonderzoek, het zogenaamde 'Van Wiechenschema'. In dit schema zijn onder meer 23 items op het gebied van taal opgenomen. Op verschillende leeftijden wordt getoetst of een kind die wel of nog niet beheerst. Voorbeelden van taalitems zijn "zegt zinnen van twee woorden" of "wijst vijf plaatjes aan in een boek". Van elk kind in het onderzoek zijn de scores op deze taalitems verzameld en geanalyseerd. Bij beide groepen kinderen werd gekeken wanneer en hoe vaak er een minscore was ingevuld. Een minscore betekent dat het kind een taalitem niet beheerste op de daarbij behorende leeftijd.

Bevindingen

Uit het onderzoek bleek dat er op de leeftijd van anderhalf jaar weinig verschil bestond tussen beide groepen². Maar zeker vanaf twee jaar was er wel degelijk sprake van een duidelijk verschil tussen beide groepen kinderen. In de tabel (zie figuur 1) is te zien hoeveel kinderen van beide groepen een 'minnetje' scoorden op

een taalitem. In de groep kinderen afkomstig van het regulier basisonderwijs komen bijna geen 'minscoreers' voor. Dat is logisch, omdat zij ook geen TOS hebben. Een minnetje bij een taalitem betekent dat er een grotere kans is dat het kind TOS heeft en in de groep zit van kinderen op het speciaal onderwijs.

Echter, niet alle kinderen in de groep op het speciaal onderwijs die later een TOS blijken te hebben, scoorden een minnetje op een taalitem. Een behoorlijk aantal kinderen, dat op latere leeftijd een ernstige taalontwikkelingsstoornis bleek te hebben, scoorde op jonge leeftijd toch een 'plus' op een of meer taalitems. Kinderen met TOS kunnen dus een 'normale' start hebben van de taalontwikkeling, maar pas op latere leeftijd 'door de mand vallen'. Met

andere woorden het niet halen van een taalitem of taalmijlpaal vanaf de leeftijd van twee jaar is reden tot zorg: er is grote kans dat het betreffende kind TOS zou kunnen hebben. Echter: het scoren van een plus betekent niet per definitie dat het kind later geen TOS zal blijken te hebben.

Zwangerschapsgegevens

In het onderzoek werden ook gegevens over de zwangerschap en bevalling uit de JGZ-dossiers verzameld. Opvallend was daarbij dat er bij geen van de perinatale variabelen (over zwangerschap, bevalling en pasgeborene) van het JGZ-dossier, een significant verschil te zien was tussen de beide groepen. Er was geen relatie te vinden tussen het hebben van TOS en problematiek tijdens de zwangerschap of geboorte. Wel bleken kinderen met TOS gemid-

deld genomen jongere moeders te hebben, vaker niet de eerstgeborene in het gezin te zijn en vaker geen borstvoeding direct na de geboorte te hebben gekregen³.

Eerder herkennen

Voor medewerkers jeugdgezondheidszorg en andere professionals die werken met jonge kinderen biedt

mijn onderzoek aangrijpingspunten om een TOS eerder te herkennen. De uitkomsten van het onderzoek zijn dan ook gebruikt in de nieuwe richt-

lijn taal van de NCJ⁴. Voor deze professionals is het met name belangrijk te weten dat, wanneer een kind vanaf de leeftijd van twee jaar een taalitem van het 'Van Wiechenschema' of taalmijlpaal niet op de bijbehorende leeftijd beheerst, er reden is voor verder onderzoek. De kans is groot dat er dan sprake is van TOS. Anderzijds moet men reke-

'Het niet halen van een taalitem of mijlpaal vanaf de leeftijd van twee jaar is reden tot zorg'

ning houden met het feit dat het wel goed scoren op een taalitem van het schema of taalmijlpaal op jonge leeftijd TOS op schoolleeftijd niet uitsluit. Het is daarom aan te raden om de taalontwikkeling van een kind te blijven volgen.

Voor het consultatiebureau bieden de bevindingen handvatten om, met gebruikmaking van gegevens die toch al worden vastgelegd in het jeugdgezondheidszorgdossier, kinderen met een grote kans op TOS eerder te signaleren. In de praktijk zal dit hen weinig extra inspanning kosten. •

Bij dit artikel horen drie referenties; deze zijn op te vragen via vroeg@dgcommunicatie.nl.

auteursinformatie

Dr Babette Diepeveen (babettediepeveen@hotmail.com) is jeugdarts KNMG, arts Maatschappij en gezondheid, en werkzaam als jeugdarts binnen de GGZ (Personen in Tiel).

